THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
251 - 253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967
Subscription Rates $5.00 Per Year
Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C.P.O. Toronto Ontario
January 22nd. 1913

קיין שטראף צו מיכד פאר כולינאנעס

יעדעס מאהל, ווען עס מאכט זיך א שטיקעל ווימא דפנרא, א סארט יום טוב, האבען ליעב מאנכע כולינאנישע עלעמענטען זיך א שפיעל צו טון, באזונדערס אין דעם ניט ענגלישען קווארטאל. אין די לעצטע עטליכע מלחמה יאהרען זענען אזעלכע קליינינקע סקאנדאלען פאר־געקומען פון צייט צו צייט. אין די שבת/דיגע פריעדענס־פייערונג איז אין דעם חינזיכט ניט געזעזען קיין אויסנאהם. און אין דעם אידישען און אנדערע קווארטאלען זיינען פארגעקומען עטליכע אזעלכע טומלען. זיי האבען ניט געטראגען קיין ספעציעלען כאראקטער געגען אידען אדער אנדערע אימיגראנטען, ווייל מען האט אפילו געפריבירט מאכען איבער־פאלען איף אזעלכע פירמען ווי "באילם", "מאקאנקיס", "טשיילדס", אלץ אמת ענגלישע רעסטאראנען. די טומלער קענען דארום ניט באר־שולדיגט ווערען אין ספעציעלער אויסזעצונג געגען מאנכע טיילען פון דער באפעלקערונג. ווייל זיי זיינען ניט קיין איבערקלייבער, דאך קען עס ניט באר־ערכטיגען די כולינאנישע שטיק, וועלכע דארפען פארדאמט ווע־רען פון יעדען, אין ווערען באמת פארדאמט.

די היגע "גלאב" רעדענדיג וועגען דיעזע אנפאלען, אין איהר געכטיגער אויסגאבע זאגט עדיטאריעל אונטער'ן נאמען — "דער וואוקס פון כולינאניזם".

„וואס פאר א מיינונג קען דער אידישער פעדלער האבען פון פאנארדער געזעץ און אדרנונג, ווען נאכדעם ווי א מאב פון יונגע טאראנטער כולינאנעס האבען איהם שוין פארברענט איין וואנען ביי דער פייערונג פונ'ם וואפענשטילשטאנד, האט מען איהם פאר־ברענט א צווייטען וואגען, און אנגעצונדען די שטאהל, ווען מען האט געפייערט דעם פריעדען?

דער וואקסענדער גייסט פון געזעצלאזיגקייט צווישען דיעזע יונגע ווילדע נפשות דריקט זיך אויס ניט נור אין אבזיכטליכער צושטערונג פון אייגענטום, נאר אויך אין פארזוך צו באפאלען בירגער, וואס זיינען הילפלאז. א חברה וואוילע יונגען האבען אויסגעבראכען די פענסטער אין א גריכישען רעסטאראן, ווייל דער אייגענטימער האט זיי ניט געוואלט געבען קיין פרייען מאלצייט. פאר אזעלכע פארברעכענס דארפען זיין שנעלע און ווידקענדע שטראפען. דאס האנדלען מילד וועט פיהרען צו נאך גרעסערע מאנליפעסטאציעס פון דעם סארט מאב־גייסט, און צום סוף וועט מען דארפען נוצען מאשין ביקסען, אום צוריק פעסטצושטעלען יענעם רעספעקט פאר דעכט, וואס עטליכע שטרענגע געפענגניש־שטראפען פאר די פארברעכער וואלטען יעצט גבראכט.״

מיר זעגען מיט דער "גלאב" פאלשטענדיג איינשטימיג, אין וואס שנעלער דער סארט כולינאנעס וועט באשטראפט ווערען, אלץ געזונטער וועט עס זיין פאר דער גאנצער באפעלקערונג.

קאנאדע האט ניט קיין פלאץ פאר קיינע כולינאנעס, און וועלכע שטראף מען זאל אזעלכע מענשען ניט געבען, וועט זי ניט זיין צו הארב.

דער ווייניפעגער קאצעניאמער

געוועהנליך פיהרט זיך, אז ווען מען ארעסטירט מענשען, ארעס־טירט מען זיי איך'ן גרונד. וואס עס זיינען דא באזוייזע געגען זיי, אז זיי זיינען באנאנגען געוויסע פארברעכענס.

דאס איז אבער ניט געזעזען דער פאל מיט די ארעסטירטע ווייני־פעגער סטרייק־פיהרער. דארטען האט אונזער ארבייטער פריינדליכע (?) רעגיערונג געהאנדעלט פינקט פארקעהרט. צוערשט האט מען ארעס־טירט רעכטס און לינקס, סתם אין דער וועלט אריין, און דאן האט מען ארויסגעשיקט די "מאונטעד פאלים" צו מאכען איבערפאלען אין קריגען באוויזיז, און אז די באוויזיז זיינען ניט געגנג געזעזען? האט די אנקלאגע אפגעצייגען דעם פראצעס, און געזעהען איהם צו פארשלע־פען, און אז מען האט עס שיין לענגער ניט געקענט טון, זענען די אנ־קלאגעס געגען מאנכע אין גאנצען צוריקגעציגען געווארען, און געגען אנדערע זיינען זיי פארלייכטערט געווארען.

דאי זענען די באוויזיז, אז מען האט געוואלט אין קאנאדע גרינ־דען א סאוויעטען־רעגיערונג, און אז מען האט אלס דעם צענטער אויסגעקליבען ווייניפעג — זאכען וואס מען האט אזוי ווייט צופויקט, ווארום קומט מען ניט ארויס מיט די מאטעריאלען, מיט וועל־כע מען האט געסטראשעט די גאנצע צייט.

האט די באפעלקערונג ניט קיין רעכט צו וויסען צו

און ווייניפעג איז די גאנצע צייט פארגעקומען א מיאוסער קאצענ־יאמער, און די רעגיערונג האט זיך געלאזט פיהרען פאר דער נאז, אר־בערגעבענדיג זיך צו דער כטרער קאמיטע פון איין טויזענד, און וועט קומט דער גאנצער קאצעניאמער ארויס קלאהר פאר אלעמען.

דער פוילישער אנטיסעמיטיזם פאר־שטארקט דעם אידישען נאציאנאליזם

אין איינעם פון די נומער'ן פון דעם ענגלישען זשורנאל "נייש׳אן" איז דא אן אינטערעסאנטע קארעספאנדענץ פון וואר שא, וואו דער שרייבער זוכט צו באווייזען ווי אזוי דער פוילישער נאציאנאליזם האט פארשטארקט ביי די אידען דארט דעם נאציאנאלען געפיהל און ווי אזוי די גרויסע פארפאלגונגען אויף די אידען זייר־טעכנס די פאליאקען און די שווידעריכע פאנאמען האבען דארט פארארייניגט אלע קלאסען אידען אין איין גרויסער משפחה.

דער קארעספאנדענט, ווארשייניליך צו ליעב וויכטיגע אורזאכען, שרייבט זיין נאמען ניט אונטער, אבער דאס איז ניט די ערשטע קארעספאנדענץ זיינע אין דעם דערמאהנטען זשורנאל, עס זיינען שוין פון איהם ערשיענען איינינע וועגען דער זעל בער פראגע, וועגען דער אנגעוויטאמטער אידישער פראגע אין פוילען, און ער האט זיך אימער אויסגעצייכענט מיט זיין העכסט ווארימע סימפאטיע צו די פאר־פאלגטע ברידער אונזערע און מיט א טיע פער פארשענדנים פון דעם וואס דארט קומט פאר, ניט אימער שאנעווענט ער די אידען, אפט זעהט ער זייערע חסרונות און זאגט זיי ארויס גאנץ אפען. און ניט אימער קען מען זיין איינפארשטאנען מיט איהם. אבער מען מוז צוגעבען אז ער איז פון די ווייניגע קארעספאנדענטען אין ווע מעס שריפטען יעדער איינער קען זעהען אן אבסאלוט עהרליכע, אמת מענשליכע באציהונג צו דער גרויסער פראגעלעם אין אן אמת טיעפען מיטגעפיהל צו די ליי־דענדע אידען.

מיר גיבען דא איבער די מייסטע אויסציגען פון דיזער קארעספאנדענץ וועלכע אין דאטירט וואדשא דעם 15טען מאי.

די איידישע פראבלעם פארפאלגט מיר דעם גאנצען וועג איבער מיטעל אייראפא. איך וועל ווערן אן עקספערט אין דיזער פראגע ווען איך וועל זיך צוריקקעהרען, ווען ניט אין אן אנדער פראגע. אין תוך איז די אידישע פראגע דער סאמע עסענץ פון דער מינאריטעטען פראבלעם, אויב עס איז דא נאר א ראסע, וואס האט באוויזען פאקטיש דעם אמת פון אנגענומענעם כלל אז מען קען ניט אסימילירען א מינאריטעט דורך גוואלט, דאן האבען דאס די אידען בעוויזען אם קלאהרסטען, די אידען זיי נען ניט, ווי די מייסטע אנדערע מינאר־טעט פעלקער צוגעקלעפט צו דער ערד זיי זיינען שטארק לייט, געוויינליך אן עלעמענט וואס אסימילירט זיך אם לייכסטען. דאך האבען די יאהרהונדערטע פארפאלגונגען געטריבען די אידען אלץ מעהר און אלץ ענגער צוזאמען און זיי האבען אימער איינגעהאלטען זייער אינ־דיווידואליטעט. עס פערשטעהט זיך, אז צוגלייך מיט אלע הערשענדע פעלקער פון מיטעל אייראפא איז געוויסער מאסען מעהר ווי די איבערגעגע. זוכען די פאליא קען צו זעהן אויף דעם אלטען נארישען וועג פון אסימילירען די אידען דורך פאר פאלגונגען דאס הייסט דורך פארניכטען זיי. דער אמת איז אבער, אז דאס בריינגט זעהר ווייניג געוויינשטע רעזול־טאטע זפאר דיזע מאדנע "אסימילאטאר רען", דאס איינציגע וואס מען באמערקט יא ביי די אידען אלס רעזולטאט פון דעם, איז וואס עס ווערען איצט געבארען זעהר ווייניג קינדער אין די אידישע פאמיליעס. זיי האבען איינגעפיהרט ביי די אידען די מאדע, וועלכע איז ביז איצט געווען בלויז צווישען די הויכע קלאסען, פון וואס ווייי־ניגער קינדער האבען. איך מיין אז עס וואלט אפשר געווען א פלאן פארצושלא־גען דיזע לייזונג פון דאסען זעלבסטמארד פאר אלע מינאריטעט נאציאנאליטעטען. דאס וואלט דאך מיט א מאל געמאכט אז ענדע צו דער גאנצער פראבלעם פון מי־נאריטעטען און מיאריטעטען.

געלט פאר אזא סארט באוועגונג דארף מען אויך קענען קריגען. די פאליאקען קריגען וויפיעל געלט זיי ווילען נאר פאר וואס עס זאל זיך זיי ניט אויסדוכטען אז דאס איז נויטיג פאר זיי, זיי קריגען גע־נוג געלט צו ארגאניזירען א גרויסע אר־מיי פאר דעם צוועק צו באהערשען נייע מינאריטעטען פעלקער ארום די הערזאסן קוואלען פון אסט גאליציען, באלאסלאוו א. ז. וו. און ארום די מינען פון שלעזיען אדער די וועלדער פון ליטא. און די בא־ציהונג פון די פאליאקען צו די נייע מינא־ריטעטען, איז די זעלבע וואס צו אידען "אסימילאטאר רען", דאס איינציגע וואס מען באמערקט יא ביי די אידען אלס רעזולטאט פון דעם, איז וואס עס ווערען איצט געבארען זעהר ווייניג קינדער אין די אידישע פאמיליעס. זיי האבען איינגעפיהרט ביי די אידען די מאדע, וועלכע איז ביז איצט געווען בלויז צווישען די הויכע קלאסען, פון וואס ווייי־ניגער קינדער האבען. איך מיין אז עס וואלט אפשר געווען א פלאן פארצושלא־גען דיזע לייזונג פון דאסען זעלבסטמארד פאר אלע מינאריטעט נאציאנאליטעטען. דאס וואלט דאך מיט א מאל געמאכט אז ענדע צו דער גאנצער פראבלעם פון מי־נאריטעטען און מיאריטעטען.

געלט פאר אזא סארט באוועגונג דארף מען אויך קענען קריגען. די פאליאקען קריגען וויפיעל געלט זיי ווילען נאר פאר וואס עס זאל זיך זיי ניט אויסדוכטען אז דאס איז נויטיג פאר זיי, זיי קריגען גע־נוג געלט צו ארגאניזירען א גרויסע אר־מיי פאר דעם צוועק צו באהערשען נייע מינאריטעטען פעלקער ארום די הערזאסן קוואלען פון אסט גאליציען, באלאסלאוו א. ז. וו. און ארום די מינען פון שלעזיען אדער די וועלדער פון ליטא. און די בא־ציהונג פון די פאליאקען צו די נייע מינא־ריטעטען, איז די זעלבע וואס צו אידען "אסימילאטאר רען", דאס איינציגע וואס מען באמערקט יא ביי די אידען אלס רעזולטאט פון דעם, איז וואס עס ווערען איצט געבארען זעהר ווייניג קינדער אין די אידישע פאמיליעס. זיי האבען איינגעפיהרט ביי די אידען די מאדע, וועלכע איז ביז איצט געווען בלויז צווישען די הויכע קלאסען, פון וואס ווייי־ניגער קינדער האבען. איך מיין אז עס וואלט אפשר געווען א פלאן פארצושלא־גען דיזע לייזונג פון דאסען זעלבסטמארד פאר אלע מינאריטעט נאציאנאליטעטען. דאס וואלט דאך מיט א מאל געמאכט אז ענדע צו דער גאנצער פראבלעם פון מי־נאריטעטען און מיאריטעטען.

געלט פאר אזא סארט באוועגונג דארף מען אויך קענען קריגען. די פאליאקען קריגען וויפיעל געלט זיי ווילען נאר פאר וואס עס זאל זיך זיי ניט אויסדוכטען אז דאס איז נויטיג פאר זיי, זיי קריגען גע־נוג געלט צו ארגאניזירען א גרויסע אר־מיי פאר דעם צוועק צו באהערשען נייע מינאריטעטען פעלקער פון מיטעל אייראפא איז געוויסער מאסען מעהר ווי די איבערגעגע. זוכען די פאליא קען צו זעהן אויף דעם אלטען נארישען וועג פון אסימילירען די אידען דורך פאר פאלגונגען דאס הייסט דורך פארניכטען זיי. דער אמת איז אבער, אז דאס בריינגט זעהר ווייניג געוויינשטע רעזול־טאטע זפאר דיזע מאדנע "אסימילאטאר רען", דאס איינציגע וואס מען באמערקט יא ביי די אידען אלס רעזולטאט פון דעם, איז וואס עס ווערען איצט געבארען זעהר ווייניג קינדער אין די אידישע פאמיליעס. זיי האבען איינגעפיהרט ביי די אידען די מאדע, וועלכע איז ביז איצט געווען בלויז צווישען די הויכע קלאסען, פון וואס ווייי־ניגער קינדער האבען. איך מיין אז עס וואלט אפשר געווען א פלאן פארצושלא־גען דיזע לייזונג פון דאסען זעלבסטמארד פאר אלע מינאריטעט נאציאנאליטעטען. דאס וואלט דאך מיט א מאל געמאכט אז ענדע צו דער גאנצער פראבלעם פון מי־נאריטעטען און מיאריטעטען.

מענדעל האט ער געזאגט, דאס איז איינער פון די פארשיינען וואס האבען גע־ווכט ארייננוכאפען וואס מעהר פעטע באנדלאך, אין וואס מעהר אפצוגארען גאטס שטונדען...

איינמאהל איז געווען א רעגענדי־גער פריהמארגען ווי דער שטייגער פון מענדעלען איז געווען אויפצושטעהן פיר א זייגער פארטאג, און זיך לאזען אויף זיין בייסיקעל מיט אימפעט ווי א הונגעריגער וואלף, צו זיינע לעבע און טייערע ביינד־לער.

אויף'ן וועג האט ער נאר געטראכט פון די דעק, געמאכט פארשידענע פלענער און חשבנות אז ער וועט מאכען קורצער זיין דינער, און אז ער וועט עסען און ארבייטען וועט ער קענען ארייננכאפען נאר א באנדעל.

אזוי פליהענדיג פארטיפט מיט זיין זיסע פאנטאזיעס פון די באנדלאך, איז פון א דערבייאיג געסעל אנגעלאפען אן אמבולאנס און האט געגעבען א קלאפ, אין מענדעלס בייסיקעל, אין ער איז אראפגע־ליטא, אדער גאנץ שלעזיען, אדער גאנץ אסט גאליציען. "פארדאמט זאל דאס ווערען! — האט ער אויסגעשריהען — מיר וועלען זיי באקעמפען! איך גיב צו, אז ניינציג פראצענט פון די אלע טערריטא־ריעס זיינען באזעצט מיט ניט פאליאקען אבער מיר וועלען זיי קריגען. מיר מוזען זיי קריגען!״

געלעהרטע און דאקטוירים, וואס מא־כען א דיאגנאז איבער א קראנקהייט, דאך פען זיך האלטען רוהיג און איינהאלטען זייער כעס. מען קען ניטווערן איבער אויף דעם "גערם" פון א קראנקהייט, מען [illegible] בעסער צו [illegible] צו מיטען דן [illegible] אן אויף אזא [illegible] דאס זעלבע מיט אידישע פרא־גע. דאס זעלבע מיט געטאן ווערן אין דעם פאל פון דער אידיש־פוילישער פרא־גע. די פאגראמען, וואס האבען איינגע־כאפט גאנץ פוילען און זעלבע האלטען נאך אלץ אן געוויסער מאסען אין פאר־שיעדענע טיילען פון לאנד. די אפענע אין אונבאשטרי־מענטע מיטהאנדלונג פון די אידען דורך די פאליאקען אפילו דא אין וואדשא, וואו עס [illegible] דער רעגירונג, דער רעגירונג'ס האשיינלעכע געזעצע געגען אידען, וואס פארבאטען די לעצטע צו אנהאלטען רעגירונגס שטעלען אין, ענדליך, דער אפענער באיקאט א יף אידע־זייטענס די פאליאקען, דאס זיינען אלץ סימפטאמען פון אן ערנסטער קראנקהייט.

דאס זיינען די סימפטאמען פון דער פוילישער קראנקהייט. וואס זיינען אבער די סימפטאמען פון דער אידישער קראנק הייט אין פוילען? א שנעלע עטשיולונג פון א שארפען אין אינטענסייוע אידיש־נאציאנאלען גייסט. די פאליאקען האבען געטריבען די אידען צו דעם עספעריאלים־טען נאציאנאליזם און זיי שטעלען איצט ארויס, מוז מען צוגעבען, שוין צו גרויסע פאדערונגען. עס איז זאגאר דא צווישען די אידען א גאנץ באדייטענדער טייל וואס פאדערט א פאלשטענדיגע נאציאנאלע אויטאנאמיע פאר אידען אינערהאלב דעם פוילישען שטאאט. נח פריליוקי איז דער פיהרער פון דיזער אידישער פארטיי. ער איז זעהר א היציגער מענש. מען האט איהם ניט לאנג ארויסגעוויזען פון סעים צוליעב עפעס א צוטשעפ און איצט שפעלט ער די ראלע פון א מארטירער. פיעלע אידען ווילען ניט שטיצען פריליוג קי'ן און באגעגענען זיך מיט די פאדערונ־גען פון קולטורעלער אוטאנאמיע פאר אי־דען. אבער אין אלגעמיין גערעדט האט זיך דער נאציאנאלער גייסט שטארק ענטוויי־קעלט די לעצטע פאר חדשים ביי דיזער פארפאלגטער מינאריטעט.

אויסער דעם זיינען סיי די אידען און סיי די פאליאקען אזוי פארנומען מיט דער אידען פראגע אזוי ווי קיין אנדער פראגע וואלט נאר ניט עקזיסטירט. עס איז גע־ווארען א מין פסיכישע קראנקהייט ביי אלעמען צו ריידען נאר וועגען דעם. די אידישע פראבלעם האט ארומגעכאפט יע דען איינעם און שטערט יעדע באוועגונג צו בויען דעם נייען שטאאט. עס איז אויך פארשטענדליך. דריי מיליאן אידען איז א צאהל וואס קען ניט אויסגעלאזט ווערען פון חשבון אדער אריינגעשליידערט ווערען אין עלענד. אהן דעם אז דאס זאל זיך ניט אפרופען אויף דעם אלגעמיינעם גאנג פון לעבען. איהר קענט קוים ריידען מיט וועמען עס איז פאר פינף מינוטען צייט. אהן דעם אז איהר זאלט זיך ניט אנשלאגען אן דיזער פארפלוכטער פראגע. עס איז ווי א מין שטענדיג איינערנדע וואנך. איהר שטויסט זיך אן אויף דיזער פראגע איבעראל, ווי דאס איז אין די ברויט ליינס, וואו די אידען שטעהען באזונ־דער און די פאליאקען שטעהען באזונ־דער, אדער אין דעם פארלאמענט, וואו עס נעהט אן א שטענדיגע מלחמה צווישען די צעהן אידישע פארשטעהער און די נעגויע דריי הונדערט פוילישע דעפיטאטען.

די אנקלאגע געגען די פאליאקען איז א גאנץ קלאהרע און אאנאבשטרייטבארע ווי האבען געהאנדעלט ווי משוגעים. אין א געוויסען זין קען די שולד געווארפען ווערען אויף דער רעגירונג, וועלכע איז גע־ווען צו שוואך צו קאנטראלירען די פאב־ראמשטשיקעס. צוריק גערעדט זיינען די רעגיערער — אפען גערעדט, פארדעווסקי אליין און אזעלכע ווי דמאווסקי — די רעקט שולדיגע אין דעם. זיי האבען אליין אייפגעבוירעט דעם אנטיסעמיטיזם און האבען איהם דערנאך אליין ניט געקענט קאנטראלירען. פאר וואס, צום ביישפיעל, זאל די פוילישע פרעסע נאר אלץ הערצען געגען אידען, אריינגערעכענט זאגאר פאר דערעווסקי'ס איינגע צייטונג? דער איי־ראפאישער עולם לייענט נאר אלץ מיט גרויסען צוטרויען די צייטונגען און גלויבט יעדען וואס ער גלייבט אין די ערד טאריעלס. יעדערער קען זעהען, אז די הערצען פון דער פרעסע שפיעלען א גרויסע ראלען אין די אלע פאגראמען.

פון דער צווייטער זייט מוז אבער צוגעגעבען ווערן, אז דער איד, פארשטעהט זיך אלס רעזולטאט פון די אלע פארפאלגונגען, האט זיך גענומען האלטען זעהר אפגעזונדערט פון די פאליאקען. עס איז מערקווירדיג וויפיעל אידען, עס נעהען ארום איצט אין די נאסען פון וואדשא אז נעטהאן אין לאנגע קאפאטעס אזוי ווי צוהכעס די פאליאקען. די אידישע בנדים שטעלען דעם אידען אין נעפאהר און דאך טראגט ער זיי, און אינטעלעקטועל איז דער איד פונקט אזוי אפגעזונדערט פון דעם פאליאק. עס זיינען דא אזוי פיעל פא־ליטישע פארטייען צווישען די אידען אז אמעריקאנער קען נאר ניט פארשטעהן פאר וואס דאס איז אזוי, דאך זיינען זיי אלע פאראייניגט און אייניג, מיט דער אויסנאהם פון א גאנץ קליינע פראקציע, די אזוי גערופענע אסימילאטארען, געגען די פאליאקען".

דער שרייבער קומט צום שלוס אז נאך אלעמען, וואס עס זאל ניט זיין די אידען און די פאליאקען וועלען דאך מיזען לעבען צוזאמען אין מיט דארף דאנום זעהען מאכען אונטערליך פאר די פאליא קען צו פארפאלגען און פארטיליגען די אידען און, אויף אזא ארט, העלפען ניט נאר די אידען, נאר אויך די פאליאקען צו בריינגען אדרנונג אין לאנד. ער מאכט געוויסע פארשלאגען, די מייסטע פון וועלכע, ווען אין א שווארצער פארטע, זיינען אריינגעגאנגען אין דעם אפמאך וואס פוילען האט אונטערגעשריבען ניט לאנג.

פון א שקלאף א יוניאן מאן

(א פאקט)
פון ש. נעפאס.

זיי זיינען געזעסען אין א רעדעל אויף גרינעם גראז אין פארק, און האבען זיך דערצעהלט עפיזאדען פון די שעפער.

איינער פון זיי א דארינקער מיט גרויסע אויגען, קענטיג אז ער האט א שטיק פון זיין לעבען אוועקגעגעבען, דער ווייל דער מאנצעגדיגער מאשין, האט לאנג־זאם דערצעהלט ווענען מענדעל דעם שטיק ארבייטער.

מענדעל האט ער געזאגט, האט אין איינער פון די פארשיינען וואס האבען גע־ווכט ארייננוכאפען וואס מעהר פעטע באנדלאך, אין וואס מעהר אפצוגארען גאטס שטונדען...

איינמאהל איז געווען א רעגענדי־גער פריהמארגען ווי דער שטייגער פון מענדעלען איז געווען אויפצושטעהן פיר א זייגער פארטאג, און זיך לאזען אויף זיין בייסיקעל מיט אימפעט ווי א הונגעריגער וואלף, צו זיינע לעבע און טייערע ביינד־לער.

אויף'ן וועג האט ער נאר געטראכט פון די דעק, געמאכט פארשידענע פלענער און חשבנות אז ער וועט מאכען קורצער זיין דינער, און אז ער וועט עסען און ארבייטען וועט ער קענען ארייננכאפען נאר א באנדעל.

אזוי פליהענדיג פארטיפט מיט זיין זיסע פאנטאזיעס פון די באנדלאך, איז פון א דערבייאיג געסעל אנגעלאפען אן אמבולאנס און האט געגעבען א קלאפ, אין מענדעלס בייסיקעל, אין ער איז אראפגע־פאלען ווי א שטיין אויף דעם שטייגער נעם "סיידוואק".

דער קלאפ איז געווען א טרוקע־נער, און די אמבולאנס־לייט האבען ניט געפונען פאר נויטיג מיט דעם אידעל זיך לאנג צו באדערען און איהם פירען צום האספיטאל.

וואו איז דיין היים? האבען זיי ביי מענדלען געפרעגט.

פירט מיך צו דער עקס... קאמפא ניע האט מענדעל קלים ארויסגערשרט ווכט ארייننכאפען וואס מעהר פעטע באנדלאך, אין וואס מעהר אפצוגארען גאטס שטונדען.

איינמאהל איז געווען א רעגענדי־גער פריהמארגען ווי דער שטייגער פון מענדעלען איז געווען אויפצושטעהן פיר א זייגער פארטאג, און זיך לאזען אויף זיין בייסיקעל מיט אימפעט ווי א הונגעריגער וואלף, צו זיינע לעבע און טייערע ביינד־לער.

אויף'ן וועג האט ער נאר געטראכט פון די דעק, געמאכט פארשידענע פלענער און חשבנות אז ער וועט מאכען קורצער זיין דינער, און אז ער וועט עסען און ארבייטען וועט ער קענען ארייננכאפען נאר א באנדעל.

אזוי פליהענדיג פארטיפט מיט זיין זיסע פאנטאזיעס פון די באנדלאך, איז פון א דערבייאיג געסעל אנגעלאפען אן אמבולאנס און האט געגעבען א קלאפ, אין מענדעלס בייסיקעל, אין ער איז אראפגע־פאלען ווי א שטיין אויף דעם שטייגער נעם "סיידוואק".

דער קלאפ איז געווען א טרוקע־נער, און די אמבולאנס־לייט האבען ניט געפונען פאר נויטיג מיט דעם אידעל זיך לאנג צו באדערען און איהם פירען צום האספיטאל.

וואו איז דיין היים? האבען זיי ביי מענדלען געפרעגט.

פירט מיך צו דער עקס... קאמפא ניע האט מענדעל קלים ארויסגערשרט ווכט ארייننכאפען וואס מעהר פעטע באנדלאך, אין וואס מעהר אפצוגארען גאטס שטונדען.

איינמאהל איז געווען א רעגענדי־גער פריהמארגען ווי דער שטייגער פון מענדעלען איז געווען אויפצושטעהן פיר א זייגער פארטאג, און זיך לאזען אויף זיין בייסיקעל מיט אימפעט ווי א הונגעריגער וואלף, צו זיינע לעבע און טייערע ביינד־לער.

אויף'ן וועג האט ער נאר געטראכט פון די דעק, געמאכט פארשידענע פלענער און חשבנות אז ער וועט מאכען קורצער זיין דינער, און אז ער וועט עסען און ארבייטען וועט ער קענען ארייننכאפען נאר א באנדעל.

אזוי פליהענדיג פארטיפט מיט זיין זיסע פאנטאזיעס פון די באנדלאך, איז פון א דערבייאיג געסעל אנגעלאפען אן אמבולאנס און האט געגעבען א קלאפ, אין מענדעלס בייסיקעל, אין ער איז אראפגע־

דער אידישער אדיטאנט פון פראנ־רייכס פרעמיער

פון נ. פראנק.

יעדעס מאל ווען מען דערמאהנט אין פראנקרייך דעם נאמען פון דעם פראנ־צויזישען טיגער זשארזש קלעמאנסא, דערמאהנט מען אויך, אדער מען טראכט אמווענינסטען, פון זיין נושא כלים מאנ־דעל, וועלכען דיא געגנער פון פרעמיער תאבען ניט ליעבער פון "פאטראן" אליין און אפשר נאך פיינדער ווייל ער טהוט אב פיעלעס, מאנכע מאל געמיינעם אהן שום אחריות פון זיין זייט.

ווער איז ער דיזער מאנדעל וואס שטעהט תמיד הינטער און זאגאר פאר קלעמאנסא און פיהרט אלעמען ביי דער נאז?

מאנדעל איז א איד און מען זאגט, אז ער שטאמט פון גאליציען, זיין לעבען איז פול מיט סודות און געהיימניסע.

מיט צוואנציג יאהר צוריק איז ער גע־ווען אן איינפאכער אונבעדייטענדער סעקרעטארל ביי דעם בעקאנטען היסטאר־ריקער אלאר, געהייסען האט ער ראמ־שילד כאטש ער איז געווען א גרויסער קבצן. אהנע גרויסע פערבינדונגען און בענאבט מיט א מערקווירדיגער אסימי־לאציאנס־פעהיגקייט האט ער תמיד גע־ווכט צופרידענצושטעלען דעם אלטען נעניטען פראפעסאר. דיעזער אלטער אלאר איז געווען גוט בעקאנט מיט זשארזש קלעמאנסא. איינמאל זאגט צו איהם דער לעצטער: האט איהר ניט פאר מיר עפעס א סעקרעטארל? אלאר האט א קלעהר געטהאן און געזאגט: "יא, איך האב פאר אייך אן ארימען בחור'ל, זעהר א פעהיגען, וואס וועט זיין גלויליך צו מאכען א שטיקעל קרארערע אין לעבען".

אויף מארגען קלאפט מען אן ביי קלעמאנסא, ווער איז דארט?

עס קומט ארויס א יונגער מאן און שטעלט זיך פאר: — ראטשילד, געשיקט פון פראפעסאר אלאר.

קלעמאנסא בויערט איהם דורך מיט זיינע כיטרע אויגען. ער'איז גראדע אויפ געלעגט צו שלאפען. דאס היטעל איז איהם אויף א זייט. דאס איז נאך ביין הייגט ביי קלעמאנסא א סימן פון אויפ־געלעגטקייט.

— "ראטשילד, ראטשילד, — פאסמא־קעזעט זיך דער אלטער מיט די ליפען, גלייך ווי ער וואלט פארזוכט עפעס א גוטען ליקער — אז מ'איז רייך איז דאס שיליך א גוטער נאמען, אבער אז מ'איז א קבצן, ווי איהר, איז ראטשילד א שלעכטער נאמען. מ'מוז איהם ענדערען.

און נאך א קליינע פויזע רופט זיך ווייעדער אן קלעמאנסא:

— ווי האט געהייסען אייער מאמע:

— מאנדעל!

— ניט שלעכט, פון הייגט אז וועט איהר הייסען, ביי מיר, מאנדעל.

און דיעזער ווענדרמאנטשיק ראטשילד איז באלד געווארען מאנדעל און קלע־מאנסא'ס סעקרעטער. איצט איז ער דעם פראנצויזישען פרעמיערס ראטהגעבער.

* * *

און מאנדעל האט באלד "געבאפט" דעם שניט פון זיין פאטראן און ער האט זיך צו איהם צוגעפאסט ווי אוריאל מיזיק, צו הערשעלע דובראוונער. אום נושא הן צו זיין ביי קלעמאנסא פלעגט ער זיך פאר נאר ניט אבשטעלען. האט

א טרעפ זיך צו האלטענדיג און דער־פא־רענטצע.

גאט מיין גאט, עס איז דאך מענדעל, און מיט אימפעט איז ער צוגעלאפען, צו מענדלען וואס איז מיט דיר.

א פארחלש'טער איז ער געזעסען די אויגען פארגלאצט דאס פנים געל און האט ניט געריהרט מיט קיין גליעד.

דער בעל הבית האט געכאפט א גלאז וואסער און האט גענומען מינטערן זיין איבערגעגעבענעם מענדלען, האט איהם גערייבען די נאז דעם שטערען, די הענט, דאס הארץ, קוים מיט צרות האט ער איהם דערמינטערט.

די ארבייטער האבען זיך געגומען צו יאמענקומען, א רעדעל האט זיך ארום מענדלען ארומגעשטעלט, יעדער איינער האט זיך געוויצעלט, איינינע האבען איהם באטראכט מיט טרויעריגע בליקען.

איינער פון די ארבייטער האט גע־זאגט אין א האלב ווייצינען טאן נעבאך א מיידליכער סעלעפאן האט ער זיך איי־סטאלירט אין אלע הייזער פון דיא מו־ניסטארען.

און וואס ווייטער איז ער אלץ מעהר צוגעוואקסען געווארען צו קלעמאנסא. ער איז געווען א גרויסער פיהרער אויס זיין ווילען וויא היפנאטי־זירטע, זיי ווייסען אלע אז ער האט זיי אין דער האנד, ביי דיעזען פארשיין קומען זיך צוגוויף אלע פעדים פון א גאנ־צער שפיאנאזש. אנגנטור וואס שווינט קיינעם קיינמאל ניט.

מאנדעל איז קלעמאנסא, און קלע־מאנסא איז מאנדעל, מאנדעל וועט לע־בען, כל זמן קלעמאנסא לעבט. דיזער איך ווייסט שוין אזוי פיעל סודות אז קלע־מאנסא אליין איז צוגעשטיעדט צו איהם, און האט פשוט מורא פאר איהם...

(הי ציוט)

פון „דער אידישער אדיטאנט פון פראנ־רייכס פרעמיער"

דער אידישער אדיטאנט פון פראנ־רייכס פרעמיער

פון נ. פראנק.

יעדעס מאל ווען מען דערמאהנט אין פראנקרייך דעם נאמען פון דעם פראנ־צויזישען טיגער זשארזש קלעמאנסא, דערמאהנט מען אויך, אדער מען טראכט אמווענינסטען, פון זיין נושא כלים מאנ־דעל, וועלכען דיא געגנער פון פרעמיער תאבען ניט ליעבער פון "פאטראן" אליין און אפשר נאך פיינדער ווייל ער טהוט אב פיעלעס, מאנכע מאל געמיינעם אהן שום אחריות פון זיין זייט.

ווער איז ער דיזער מאנדעל וואס שטעהט תמיד הינטער און זאגאר פאר קלעמאנסא און פיהרט אלעמען ביי דער נאז?

מאנדעל איז א איד און מען זאגט, אז ער שטאמט פון גאליציען, זיין לעבען איז פול מיט סודות און געהיימניסע.

מיט צוואנציג יאהר צוריק איז ער גע־ווען אן איינפאכער אונבעדייטענדער סעקרעטארל ביי דעם בעקאנטען היסטאר־ריקער אלאר, געהייסען האט ער ראמ־שילד כאטש ער איז געווען א גרויסער קבצן. אהנע גרויסע פערבינדונגען און בענאבט מיט א מערקווירדיגער אסימי־לאציאנס־פעהיגקייט האט ער תמיד גע־ווכט צופרידענצושטעלען דעם אלטען נעניטען פראפעסאר. דיעזער אלטער אלאר איז געווען גוט בעקאנט מיט זשארזש קלעמאנסא. איינמאל זאגט צו איהם דער לעצטער: האט איהר ניט פאר מיר עפעס א סעקרעטארל? אלאר האט א קלעהר געטהאן און געזאגט: "יא, איך האב פאר אייך אן ארימען בחור'ל, זעהר א פעהיגען, וואס וועט זיין גליקליך צו מאכען א שטיקעל קרארערע אין לעבען".

אויף מארגען קלאפט מען אן ביי קלעמאנסא, ווער איז דארט?

עס קומט ארויס א יונגער מאן און שטעלט זיך פאר: — ראטשילד, געשיקט פון פראפעסאר אלאר.

קלעמאנסא בויערט איהם דורך מיט זיינע כיטרע אויגען. ער'איז גראדע אויפ געלעגט צו שלאפען. דאס היטעל איז איהם אויף א זייט. דאס איז נאך ביין הייגט ביי קלעמאנסא א סימן פון אויפ־געלעגטקייט.

— "ראטשילד, ראטשילד, — פאסמא־קעזעט זיך דער אלטער מיט די ליפען, גלייך ווי ער וואלט פארזוכט עפעס א גוטען ליקער — אז מ'איז רייך איז דאס שיליך א גוטער נאמען, אבער אז מ'איז א קבצן, ווי איהר, איז ראטשילד א שלעכטער נאמען. מ'מוז איהם ענדערען.

און נאך א קליינע פויזע רופט זיך ווייעדער אן קלעמאנסא:

— ווי האט געהייסען אייער מאמע:

— מאנדעל!

— ניט שלעכט, פון הייגט אז וועט איהר הייסען